

הדין המשמעותי לאן? יש לנקוט בגישת ביניים

תגובה למאמריהם של ד"ר לימור זר גוטמן
ועו"ד דרור ארד אילון

שמעון כץ*

משמעתי בשל עבירת משמעת, בין ביוזמתן ובין על פי תלונת אדם אחר. לצד הוועדות פועלים פרקליטי אתיקה, שתפקידם לברר תלונות וידיעות על עבירות משמעת (לרבות הגשת כתבי אישום נגד עורכי דין), ולהביאן לוועדות בצירוף המלצתם. יצוין כי לפרקליט המדינה וליועץ המשפטי לממשלה קיימת מכוח החוק סמכות מקבילה נוספת לברר תלונות וידיעות על עבירות משמעת, וכן להגיש קובלנות נגד עורכי דין.

החלטתו של מי מהקובלים להעמיד מאן דהוא לדין מתורגמות כולן לקובלנות המוגשות לבית הדין המשמעתי המחוזי שבו רשום עורך הדין הנקבל, וזאת הן בעבירות "קלות" והן בעבירות סדרתיות או חמורות, פליליות או מעין פליליות. בית הדין, מצדו, המורכב מדיינים שהם עורכי דין מתנדבים חברי הלשכה, דן בתיקים במוטב תלתא ומחזיק בסמכות להרשיע נקבלים ולהטיל עליהם עונשים משמעתיים, החל מאזהרה ועד להוצאה מן הלשכה לצמיתות.

ערעורים בזכות על החלטות בית הדין המשמעתי המחוזי נידונים בבית הדין המשמעתי הארצי, המורכב אף הוא מעורכי דין מתנדבים חברי הלשכה במוטבי תלתא. החלטותיו של בית הדין ניתנות לערעור בזכות לבית המשפט המחוזי בירושלים, ולאחריו בבקשת

לפני כשלושה עשורים מצאתי את עצמי נשאל לתוך עולם האתיקה המקצועית של עורכי הדין. תחילה כבא כוח קובל המופיע בהליכים המתנהלים בבתי הדין המשמעתיים, ובהמשך הן כרפרנט העורך חוות דעת משפטיות בתיקי תלונות המוגשות נגד עורכי דין, והן כחבר ועדת אתיקה. לא מכבר זכיתי לסיים את כהונתי בתור יושב ראש ועדת האתיקה המחוזית תל אביב.

בטרם אתייחס להצעתי לשיפור מערך האתיקה, ברצוני לציין כי העובדה שלימודי האתיקה אינם לימודי חובה במסגרת בתי הספר למשפטים הביאה לכך שלעורכי דין רבים אין מושג, ולו קלוש, בהוראות החוק ובכללים המחייבים בתחום האתיקה המקצועית שלנו.

בתור מי שמערך המשמעת חשוב לו עד מאוד, ולנוכח הבנת הסכנות הכרוכות בהוצאתו של מערך זה אל מחוץ ללשכת עורכי הדין, אבקש להציע ברשימה זו מודל משמעתי חדש, שמתכתב עם רעיונותיהם של המהפכנים וגם עם אלו של השמרנים.

נכון להיום מורכב מערך המשמעת בלשכת עורכי הדין משבע ועדות אתיקה (ועדות האתיקה המחוזיות: ירושלים, תל אביב, מרכז, דרום, צפון וחיפה וכן ועדת האתיקה הארצית), שכוללות עורכי דין מתנדבים ונציגי ציבור. לכל אחת מהן סמכות מקבילה להגיש קובלנה לבית דין

* עורך דין, יו"ר ועדת האתיקה המחוזית תל אביב לשעבר.

רשות ערעור לבית המשפט העליון.

נוכח ריבוי התלונות המוגשות הפך הליך בירורן לארוך ומסורבל, שעה שיש צורך לברר אלפי תלונות המערבבות עבירות קלות וחמורות כאחד. בנוסף, חלוקת עבודה לא יעילה בין המחוזות והיעדר הבחנה בין סוגי העבירות, הביאו לאורך השנים לפגיעה באמון הציבור במערך האתיקה כפי שהוא כיום.

וכך, במקום להתמקד ביחסים אתיים בין קולגות ולקוחותיהם על פי המנדט שניתן לוועדות, עוסקות האחרונות מבוקר ועד ערב בעורכי דין שסרחו. זאת ועוד, בשל ההתעסקות ההולכת וגוברת בהתנהגויות פליליות ומעין פליליות, מוצאות עצמן ועדות האתיקה במעגל שוטה שגורם לא פעם לִשְׁפֹךְ אֶת הַתִּינוּק עִם הַמַּיִם.

לדעתי התקלה העיקרית נובעת מכך שברוב המקרים ניצבות ועדות האתיקה אל מול תלונתו של האזרח כשהן חסרות אמצעים, או כלי חקירה נאותים, לצורך איסוף ראיות מספיקות על מנת לפעול נגד עורך הדין ברך הנדרש על ידי בתי הדין המשמעתיים.

מעט לעת מתעוררת, ובצדק, ביקורת אודות פעילות מערך האתיקה והדין המשמעתי בלשכת עורכי הדין, ובשנת 2020 אף פרסם מבקר המדינה דוח בנושא.

אל קולות הביקורת הצטרפו גם קריאות להוצאת הדין המשמעתי מידי הלשכה. לפי אחת מהטענות "חוליי המערכת" נובעים מכוחה ושליטתה הבלעדית של הלשכה, וכי "זו אשליה לטעון שמערך דין משמעתי הנשלט בידי הפוליטיקאים הנבחרים של הלשכה הוא אכן עצמאי"¹.

אין בליבי כל ספק שמערך הדין המשמעתי דורש רפורמה וטיפול שורש רציני ביותר. יחד עם זאת, כמי שאינו פוליטיקאי נבחר, וכמי שפועל שנים רבות בהתנדבות בתפקידים שונים בלשכה, בהם גם במערך האתיקה והמשמעת, אני סבור שהבעיה אינה הפוליטיקאים או שליטתה של הלשכה במערך המשמעת. הבעיה נעוצה במבנה מערך האתיקה והמשמעת, ובכלל זה האופן שבו קבועים הסדרים הראשוניים והשניים המהותיים והדינוניים. דהיינו, הבעיה נעוצה באופן שבו המחוקק קבע את אופן הפעלת ועדות האתיקה, הפרקליטים ובתי הדין המשמעתיים, וכן באופן שבו קובעת המועצה הארצית את כללי האתיקה ואת כללי סדרי הדין בבתי הדין המשמעתיים.

הגיליון הקודם של כתב העת הוקדש לציון חגיגות שישים

שנה להקמת לשכת עורכי הדין, ובמסגרתו פרסמו חבריי, ד"ר לימור זר-גוטמן ועו"ד דרור ארד אילון, רשימות מיוחדות בנושא מערך האתיקה והמשמעת בלשכה². מקריאת מאמריהם עולה, שכל אחד מהם, מנימוקיו שלו, סבר כי נכון יהיה לרכז את כל הטיפול המשמעתי בידי ועדת האתיקה הארצית. ד"ר זר גוטמן קוראת לבטל את ועדות האתיקה המחוזיות, ואילו עו"ד ארד-אילון מציע להכפיף למערך אחיד והיררכי שבראשו תעמוד ועדת האתיקה הארצית.

חלוקת עבודה לא יעילה בין המחוזות, והיעדר הבחנה בין סוגי העבירות, הביאו לאורך השנים לפגיעה באמון הציבור במערך האתיקה כפי שהוא כיום

עם זאת, לטעמי יש לנקוט בגישה ביניים. גישה כזו מכירה מצד אחד בצורך הקיים בכל מחוז שיפוט לתת מענה רגיש והולם לשיפוט החברים, בהתאם לרוח המקום והשוני התרבותי המאפיין את הרכב החברים בו. מצד שני גישה זו מכירה גם בהכרח לרכז סמכויות ובצורך ליצור מנגנון יעיל ומקצועי, שנועד לעקור ולשרש עשבים שוטים, שכיום לא נעשה די בעניינם. הותרת המצב הנוכחי על כנו פוגעת בכבודו של המקצוע ובתדמיתו של מערך הדין המשמעתי כולו.

1 שישים שנה ללשכת עורכי הדין - לאן פני הדין המשמעתי?, ד"ר לימור זר גוטמן, "עורך הדין", גיליון מס' 48, דצמבר 2021, עמ' 58-61.
2 שם. ואף על פי כן - אוטונומיה משמעטית והצעות לתיקונה, עו"ד דרור ארד אילון, "עורך הדין", גיליון מס' 48, דצמבר 2021, עמ' 62-65.

הליכים פליליים, והן את הטיפול בעבירות משמעת חמורות. ועדת האתיקה הארצית תרכז תחת ידה את הטיפול המשמעתני בכל אותן עבירות שמחייבות יד נוקשה והטלת עונשים בדמות השעיה, או הוצאה מחברות בלשכה במקרה הצורך.

מטבע הדברים, טיפול בעבירות משמעת חמורות מחייב עמידה דווקנית בכללים דיוניים, והקפדה דקדקנית בזכויות נקבלים. ניתן יהיה לבצע טיפול כאמור באמצעות הביקורת השיפוטית של מערך בתי הדין המשמעתיים, שיישב כערכאה דיונית בכל הנוגע לנקבלים "סדרתיים", או בעבירות חמורות, בהליך שיאפשר הטלת עונשים משמעותיים.

בנוסף, תשמש ערכאה זו כבית דין לערעורים בעבירות "קלות" שיטופלו בידי ועדות האתיקה המחוזיות עצמן. ערעורים (בזכות וברשות) על החלטות בית הדין לערעורים יוגשו לבית המשפט המחוזי בירושלים ולבית המשפט העליון, וזאת בדומה לקבוע כיום. בדרך זו מנגנון הפיקוח החיצוני על תפקוד מערך המשמעת על כל היבטיו, יותר ללא שינוי. צעד קטן לאתיקה הוא בבחינת צעד גדול לשמירה על טוהרו וכבודו של המקצוע החשוב שלנו.

על מערך המשמעת לבצע הבחנה ברורה בין עבירות משמעת "קלאסיות", שהן אתיות בלבד וללא גוון פלילי, לבין עבירות חמורות, פליליות או כאלה הדומות במהותן ובאופיין לעבירות פליליות, המחייבות טיפול ביד קשה, ואפס סלחנות.

בהתאם להצעתי, יופקדו ועדות האתיקה המחוזיות על בירורן ואכיפתן של עבירות "קלות" שביצעו עורכי דין חברי המחוז הרלוונטי. אלו האחרונים יזכו להופיע בפני חבריהם, וזאת בדומה לאופן שבו הדבר נעשה בוועדת האתיקה שבכנסת ישראל. בסופו של הליך השימוע יוכלו חברי הוועדה לפעול באמצעי משמעת להשבת הסדר על כנו. בתור גופים שנועדו לשמש כמגדלור בכל הנוגע למותר ולאסור, ולצד מתן חוות דעת מקדימות בענייני אתיקה (שאילתות), יוכלו ועדות האתיקה המחוזיות לנהל שיח ובירור בין החברים בצורה מהירה, במסלול שאינו דורש בירור ראייתי מורכב ומסובך וללא סדרי דין נוקשים, וזאת במטרה לשמוע, לעזור ולחנך להתנהגות מסוג אחר.

לצד זאת אני מציע להעביר לידי ועדת האתיקה הארצית הן את הטיפול בעשבים השוטמים, או "התפוחים הרקובים" כפי שמכנה אותם חברי ראש הלשכה, עו"ד אבי חימי, הן את ריכוז המידע אודות עורכי דין שמתנהלים נגדם

